

INDEPENDENȚĂ ȘI CONTEMPORANEITATE

TITU GEORGESCU

Într-o lume ca a noastră, de sfârșit al mileniului doi, — cînd orientarea spre viitor este dominată prin tot ceea ce înseamnă civilizație, progrese, mutații cu mari prefaceri economice — politice — cu o impetuoasă revoluție tehnică și științifică — istoria drumului parcurs de popoare pînă în această fază dobîndește valori deosebite. Sumum-ul fantastic de experiență umană, acumulat de popoare este ridicat prin istorie de la o înmagazinare cantitativă la o știință axiologică, ale cărei valori au profunde semnificații și concluzii pentru progres și civilizație.

Concluzia istoriei lumii, la finele veacului douăzeci relevă capacitatea popoarelor de a se dezvolta libere, de a-și valorifica potențele materiale și spirituale și a contribui toate la un nou salt al civilizației omenirii. Ne aflăm într-una din cele mai mari deschideri ale istoriei omului de cînd durează el pe pămînt, asaltînd universul prin depășirea condiției Terei.

Istoria drumului parcurs de omenire ne obligă, ne dă responsabilități funciare pentru tot ce întreprindem în beneficiul istoriei viitorului.

Istoria este o componentă fundamentală a prezentului și viitorului. A face abstracție de ea înseamnă a pauperiza grav substanța eforturilor omenirii spre neconținutul progres care îi este propriu. Această legitate a progresului intrinsec societății omenești implică o așezare a activității umane multilaterale în cît mai deplină concordanță cu sensurile devenirii lumii. Astfel raportăm contemporaneitatea și prognoza actelor economice, sociale, politice la dialectica istoriei, cu trecut, prezent și viitor. Fără această raportare calitativă arbitrariul se manifestă pronunțat și primejdios, ieșind din sfera legității, a procesualității transformărilor innoitoare ale omenirii.

Imprevizibile structuri superioare va cunoaște societatea viitoare și acestea vor putea fi cu atît mai bine așezate în folosul omenirii întregi, cu cît le vom lua în stăpînire acum fără a fi robii unor canoane, foste „magistra vitae“ acum o sută sau cincizeci de ani, sau strangulați de malformațiile de Quasimodo pe care, războiul rece, le da omenirii, pînă de curînd.

Răspunsurile pe care le dăm azi, în contemporaneitate, cuprind în ele viitorul popoarelor și al condiției umane.

Pornind de la analiza profundă a societății omenești contemporane și eliberat de claustări dogmatice, Partidul Comunist Român face cu-

noscută tuturor țărilor, guvernelor și partidelor, optica realistă a viitorului imediat care să dea tuturor popoarelor suverane și independente accesul la treptele noi de civilizație.

Ideile cardinale ale concepției Partidului Comunist Român, subliniate de secretarul său general Nicolae Ceaușescu, departe de a fi doar viziuni teoretice, sint dublate de o consecvență politică pentru promovarea acestei concepții în practica socială în viața internă și internațională.

Exprimind poziția cu care se înscrie România socialistă în rezolvarea marilor probleme ale lumii, pentru un viitor de prosperitate al tuturor popoarelor, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „O cerință impetuoasă a timpurilor noastre este generalizarea în viața internațională, în relațiile dintre state a principiilor deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, ale nerecurgerii la forță și la amenințare cu forța în raporturile interstatale. Acționînd în acest spirit, să facem totul pentru ca minunatele cuceriri ale științei și cunoașterii umane să servească progresului, bunăstării și civilizației popoarelor, cauzei păcii și fericirii oamenilor pe pămînt. Astfel vom asigura promovarea unor relații noi, a unui umanism nou, care să asigure popoarelor posibilitatea de a-și afirma multilateral geniul și forțele creatoare într-un climat de prietenie și colaborare“.

Independența, în contemporaneitatea noastră, este însăși condiția progresului omenirii; ea nu se mai rezumă la statutul național al unei țări sau alteia; independența este principiul fundamental al raporturilor dintre toate țările pe magistrala unei civilizații superioare.

Istoria României este concludentă, pe durata sa milenară, pentru înțelegerea diversității de valori cu care popoarele și-au înscris aportul la civilizația lumii, mai intens sau mai puțin intens, în zone de timp mai îndelungate sau mai restrinse. Apelul la istorie este făcut cu fața spre viitor.

Istoria cuceririi independenței României nu este un argument solitar pentru drepturile popoarelor la nestingherită dezvoltare. Este numai o filă din marea carte a luptei de eliberare a popoarelor pe care secolele al XVIII-lea și al XIX-lea au deschis-o pentru numeroase țări din Europa, America, Asia, Africa și în care s-au înscris încă multe pagini scâldate în singe, în secolul al XX-lea.

Sensurile politicii marilor puteri — îndeosebi din Evul Mediu începînd, cu extinderi economice, coloniale și militare, — evidențiau desfășurarea unei curse neîntrerupte pentru supremație prin subordonarea cît mai multor popoare.

Mobilurile creării imperiilor coloniale se află în furibunda cursă de îmbogățire a cîtorva state pe seama bogățiilor și a trudei multor popoare pașnice, neconținut asuprite și împinse la subdezvoltare. Aur și sclavi — după cum concisiona Marx — era stigmatul începuturilor colonialismului care a durat o jumătate de mileniu.

În contemporaneitatea noastră omenirea abia începe să afle istoria terifiantă a colonizării. Generațiile prezente și viitoare nu se vor mai

găsi în fața aceleiași abile mistificări, care de două secole a cimentat în favoarea marilor puteri, stări de atroce exploatare și asuprire în nonsens ilagrant cu exigențele independenței și progresului condiției umane.

Independența este o „categorie” istorică al cărei sens a evoluat în epocile modernă și contemporană. Pentru multe popoare ale lumii ea s-a identificat cu libertatea poporului de a trăi și crea fără asuprirea altor popoare, nu numai în ultimele două, trei secole, ci de când se știu viețuind pe pământ.

Românii, pe aceste pământuri ale lor, cu oamenii lor din totdeauna știuți, aici din buni și străbuni, s-au născut și au crescut cu simțul dreptei stăpîniri a celor mai frumoase locuri din lume pentru ei, cuprinse în coroana Carpaților, întinse pe cîmpiile din jurul lor, pînă la Mare și Dunăre. Pe acest spațiu au trăit preromânii traci, daci și dacoromani și s-au clădit civilizațiile autohtone, în care au înflorit regatele lui Dromichete, Burebista și Decebal cu locuitorii lor plămădiți aici, harnici și viteji aici și înmormîntați aici, în acest pământ pe care-l simțim de milenii ca parte din ființa noastră.

Sînt puține țări în lume care timp de peste două mii de ani și-au păstrat, în linii principale, conturul cu care au viețuit cu o permanență impresionantă.

Nașterea poporului român în acest spațiu și persistența sa, înfruntînd vicisitudini — pe care programul P.C.R. le subliniază cu pregnanță — reprezintă momente cheie ale libertății și independenței noastre.

Tăvălugurile de populații nomade care s-au abătut peste această poartă de istorie nu au distrus poporul român. A supraviețuit ieșind întărit la începutul mileniului II cu voievodate și state feudale independente. Aceasta este concluzia pe care o relevă cei o mie de ani de la „retragerea” romană și pînă în ultimul val migrator în secolul al XIII-lea : am fost atît de prezenți aici, atît de mulți și de puternici pe această vatră încît am creat asemenea state feudale în cele trei țări române, în stare de a ridica una din cele mai rezistente bariere ale Europei împotriva imperiului otoman.

Istoria luptei pentru independență este un adevărat imn de cinstire a unui popor brav care pînă în evul modern, timp de peste o jumătate de mileniu, a știut să țină piept colosului otoman, jertfind necalculate vieți și bunuri ale civilizației.

Cînd Spania, Portugalia, Olanda, Anglia și Franța puneau temelile imperiilor coloniale din Asia și Africa, la Dunăre și în Carpații Europei, un popor își încorda la maximum energiile spre a-și menține libertatea și a înfringe armii imperiului otoman. În același timp eșichierul politic european arăta existența cîtorva piese grele care manevrau politica de „echilibru” a tuturor statelor, cu facerea și desfacerea unor stranii alianțe, adesea salvatoare pentru Turcia și profund dăunătoare popoarelor lipsite de independență.

Existența poporului român se întrepătrunde în modul cel mai intim cu atributul independenței naționale. Ne-am născut cu acest nobil stig-mat și s-a săpat pentru totdeauna în ființa neamului. Nu am știut prea multe veacuri epoci de liniște spre a dura satele și drumurile și legile

pământului nescrise și pe acelea scrise și cnezatele și voievodatele. Le-am durat adânc pe toate și au înflorit nu o dată în spatele scuturilor, adesea cu riuri de sânge, siguri că libertatea poporului este bunul cel mai de preț.

Ev mediul românesc a fost o dramatică simfonie istorică cu ecou pentru tot ce a fost capabil un popor spre apărarea libertății sale. Cronicile despre luptele noastre, lăcașurile noastre de cultură și de rugă, poeziile, baladele și legendele noastre, capitalele, târgurile și satele noastre s-au modelat cu însemnele libertății și independenței adânc încrustate.

În timp ce unor popoare li s-a inoculat hegemonismul, cultivându-l asiduu, poporului nostru i-a fost cultivată dreapta apărare a libertății ființei naționale.

La sfârșitul secolului al XVI-lea, unirea românilor din Moldova, Țara Românească și Transilvania, crea la acea dată unica și cea mai puternică barieră antiotomană. Unirea celor trei țări ale românilor nu-și propunea nici supremația asupra imperiului habsburgic, nici ieșirea la oceane pentru competiția colonială și nici hegemonia „religioasă” în lume. Doctrina independenței românești s-a întemeiat pe apărarea ființei naționale în vatra străveche de viațuire a poporului, însă niciodată pe cuceriri și războaie cotropitoare. Mihai Viteazul cădea ucis, în 1601, de către cei care trebuiau să-i fie aliați în necurmata luptă antiotomană. Unii istorici europeni contemporani nouă, cu lacunară consistență științifică puneau la îndoială conștiința unității care a animat pe voievodul român când a așezat sub același sceptru poporul nostru. Conștiința unității poporului român, cu aceeași origine, aceeași limbă și aceleași obiceiuri și-a dovedit trăinicia și continuitatea fiind atestată de mărturiile arheologice despre o excepțională omogenitate a vieții materiale și spirituale a românilor.

Argumentele istoriei sînt suficient de numeroase spre a sublinia, la sfârșitul secolului al XX-lea, drepturile popoarelor la libertate și independență, la o dezvoltare suverană. Negarea azi a conștiinței unității naționale constituie o perpetuare a concepțiilor unor epoci apuse. Galimatii unor pretinși istorici, care încearcă să subestimeze dreptul la existența liberă a unor popoare, constituite istoricește pe străvechile temelii, și să ascundă adevărurile despre felul cum s-au format marile puteri mozaic, reprezintă încercări de acreditare a unei politici revolte cu tentă medievală.

Pînă la începutul secolului al XX-lea, imperiul britanic ca și alte imperii, se intitulau sau se vroiau „țara în care soarele nu apune niciodată”. Germania intrată și ea în această competiție a marilor puteri, nu mai încăpea între hotarele naționale vizînd politica „Drang nach osten” peste țările acestei arii sud-est europene, dar și Germania „über alles”, care a dus prin hitlerism la cel mai odios atentat la adresa independenței popoarelor, civilizației lumii.

Independența tuturor statelor mici, mijlocii și mari, respectarea suveranității statelor indiferent de mărime, constituie atribute „sine qua non” ale unei lumi a păcii și avîntului de creație și civilizație al fiecărui popor în parte și al civilizației întregii planete. O asemenea concepție

despre lume, de militantism istoric pentru un adevărat umanism respingând politica imperialistă de dominație, de subordonare economică, de amputare a libertății naționale, menite a menține ordinea vetustă, refuzată de istoria contemporană și a împiedica ascensiunea popoarelor lumii spre o nouă eră de civilizație și progres.

Avântul luptei pentru independență națională a popoarelor a căpătat proporții nemaîntilnite abia în secolul din urmă. Dar marile puteri, care și-au clădit „dezvoltarea“ pe încălcarea libertății altor popoare, tot mai încearcă să susțină teza că independența poate fi complementară, și să nege chiar rațiunea acesteia. Pentru poporul român — ca și pentru zeci și zeci de popoare recent eliberate — independența este totul, ea se confundă cu rațiunea de a fi, de a viețui, de a crea și contribui la patrimoniul civilizației lumii.

Existența, la jumătatea secolului trecut, a unei națiuni, cu atribuțiile sale de unitate și independență, într-o Europă pe care marile puteri nu o vedeau decât în hotarele zonelor de dominație stabilite prin Sfânta Alianță, era un fenomen revoluționar, care spărgea tipare și contamina; pentru că România și-a cucerit independența nu numai față de imperiul otoman, ci în raport cu toate puterile care își întemeiau politica pe dominație și rapt.

Independența din 1877 ca și unitatea națională, cucerite cu prețul atitor sacrificii, s-au impus sub semnul durului impact, al unui popor care vroia să se dezvolte liber, cu sălbateca goană a marilor puteri pentru alt gen de dominație decât cea de tip medieval. A fost deosebit de importantă „neatirnarea“ din 1877, dar pînă la o reală independență, România a trebuit să străbată încă decenii de grele încercări, în care poporul a avut de înfruntat o altfel de strivire a libertății și suveranității sale, din partea marilor puteri, imperialiste de data aceasta.

Poporul român a știut, în momente decisive pentru existența și viitorul lui, să realizeze supreme încordări ale energiilor patriotice, populare. Cutezător, ferm și sigur pe drepturile sale istorice, și-a impus voința unității și independenței naționale, zădărnicipând multe planuri cetroptoare agresive și mai puțin agresive.

O asemenea încordare a fost realizată în august 1944 cînd România s-a salvat. Răspunderea națională pentru salvarea independenței patriei și-a asumat-o cel mai democratic și mai revoluționar partid — Partidul Comunist Român.

August 1944 a dat noi sensuri independenței României implantînd-o în granitul democrației, al contopirii maselor cu țelurile revoluționare pentru transformarea rapidă a societății.

De la lozincă P.C.R. „totul pentru front, totul pentru victorie!“ — cu care poporul întreg era chemat să-și dea contribuția la zdrobirea Germaniei hitleriste, fiind prezentă cu peste o jumătate de milion de ostași pe frontul antihitlerist și pînă la Conferința de pace — este concentrată o epocă de neconținută bătălie pentru respectarea drepturilor suverane ale poporului român și afirmarea independenței naționale în noua configurație postbelică. Nu a fost ușor, sacrificiile au fost mari din partea poporului, cu zeci și zeci de mii de eroi căzuți pe front, cu alte

zeci și zeci de mii răpuși de foamete în anii de cumplită secetă, 1946-1947, cu o națiune întregă supusă presiunilor puterilor imperialiste care nu se împăcau cu pierderea din „hinderlandul“ lor a unei țări atât de bogate.

Bogăția României trebuie să intre cu adevărat în stăpînirea poporului. Aceasta era decizia fermă a Partidului Comunist Român, care înfrătea luarea în stăpînire de către masele muncitoare a bogățiilor, a economiei țării cu sensurile contemporane ale independenței reale.

Independența se așeza pe temelii tot mai solide, an de an, pe măsura succeselor revoluției și înaintării în construcția socialismului. Cumulînd tot ce au sedimentat generațiile trecute pentru libertatea și unitatea națională, revoluția populară și socialismul vor ridica independența la rang suprem între principalele atribute ale politicii Partidului Comunist Român.

Sîntem depozitarii unei experiențe pline de învățăminte pentru ceea ce înseamnă lupta pentru independență, pentru consolidarea sa, pentru a face să fie reală și verigă principală în stare să tragă după sine o dezvoltare impetuoasă a economiei, culturii, democrației, a nivelului de trai, în genere a unei civilizații superioare. La rîndul său această dezvoltare constituie contraforturi ale independenței.

Atașamentul neclintit al poporului la cauza independenței și suveranității are firesc adincimi, cu izvoare „în zilele veacurilor“, cînd pierderea libertății era totuna cu pieirea ca neam, iar lipsa unității țării era terenul cel mai potrivit, pentru subjugarea poporului. Acest atașament dobîndește valori noi și înălțimi odată cu ieșirea României la limanurile istoriei, cînd coeziunea de țeluri ale Partidului conducător și ale unui popor de peste douăzeci de milioane, și-a găsit expresia în Programul dezvoltării patriei pe noi culmi de civilizație și progres.

Independența în contemporaneitatea noastră are sensuri superioare, respingînd autarhismul și situîndu-se ca forță de propulsie a națiunii socialiste, suverane, în aria statelor socialiste, a popoarelor eliberate, a tuturor țărilor care acționează într-o largă solidaritate internațională. O Românie independentă și puternic dezvoltată economic reprezintă un suport din cele mai sigure ale internaționalismului socialist și o forță reală a ofensivei tuturor popoarelor împotriva imperialismului, a nedreptei ordini internaționale impuse de marile puteri.

Concepția contemporană românească privind independența rezultă din întregul program intern de dezvoltare multilaterală a națiunii socialiste și din politica externă promovată cu perseverență.

Programul P.C.R. relevînd dominantă politicii externe a României socialiste precizează o conduită fermă : „la baza relațiilor internaționale ale Romîniei vom așeza neabătut principiile egalității în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc“. Sub acest crez — subliniat în toate principalele documente ale conducerii Partidului nostru, relevat în toate cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu din țară și de peste hotare — independența se înscrie ca o componentă fundamentală a politicii națiunii noastre socialiste. Ea este organic întrepătrunsă cu acele

obiective decisive pentru viitorul popoarelor, fără de care nici socialismul nu și-ar realiza substanța și nici dezvoltarea generală în bună înțelegere a popoarelor nu ar fi posibilă.

„Experiența istorică demonstrează că o conlucrare trainică nu se poate realiza decît pe baza deplinei egalități între națiuni și state, a respectării intereselor naționale ale fiecărui popor“ (Programul P.C.R.). Nesocotirea independenței și suveranității naționale, negarea rolului națiunii în etapa contemporană, tendința de a desființa statele naționale, toate duc la frinarea avîntului creator, novator al popoarelor, care se găsesc înscrise într-o impetuoasă afirmare eliberatoare și democratică.

La Congresul sindicatelor, în aprilie 1976, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „Ignorarea salvăgardării independenței naționale, acceptarea încălcării suveranității poporului căruia îi aparține clasa muncitoare, partidul comunist, sint sinonime, în ultimă instanță, cu abdicarea de la principiile revoluționare marxist-leniniste, de la misiunea încredințată de istorie comuniștilor, cu alunecarea pe panta cosmopolitismului și nihilismului național. Este foarte edificator în această privință modul în care definea poziția arătată mai sus V. I. Lenin în lucrarea sa „Despre mîndria națională a velicorușilor“: „Nimeni nu este vinovat că s-a născut rob, dar robul care nu numai că nu aspiră la libertatea sa proprie, ci se apucă să-și justifice robia și s-o sulemenească... un asemenea rob este un slugoi și o tîrîtură, care stîrnește un sentiment legitim de repulsie de indignare și dispreț“. „Este greu să găsești alte cuvinte — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — mai plastice și mai potrivite decît cele folosite de Lenin pentru a caracteriza profilul celor ce-și reneagă poporul, care sînt dispuși să-i sacrifice independența și suveranitatea“.

Națiunea care a început să apară pe scena istoriei în ultimele două secole, abia se află în etapa generalizării sale. Etapa capitalistă a națiunilor a fost etapă primară. Maturizarea națiunilor se va afirma în condițiile dezvoltării egale, libere, suverane, independente a tuturor, iar în diversitatea de particularități care le aparțin se va ajunge prin schimburi, colaborări, interferențe, la un salt epocal al civilizației omenirii.

Națiunile sînt tinere. Majoritatea statelor naționale independente nu au nici o jumătate de secol, unele doar cîțiva ani, altele continuă să lupte spre a-și afirma entitatea. Acestea toate trebuie să se „așeze“, să se consolideze și apoi să se poată afirma plenar. A ține seama de aceste realități istorice contemporane este un imperativ al independenței popoarelor, popoare care cu atît își vor afirma mai deplin suveranitatea, cu cit vor veni în marea arenă a civilizației omenirii cu propriile tezaure de creație, cu forțe noi de propulsare economică, științifică și culturală. Independența statelor mici, mari, mijlocii este unul din factorii decisivi la contribuția „interpares“, de o mare diversitate pe care o reclamă contemporaneitatea pentru o nouă ordine internațională. Cu cît va fi mai reală, mai respectată independența popoarelor, cu atît mai mult lumea va cunoaște binefacerile colaborării, dezvoltării generale și condiției umane.

În concepția Partidului Comunist Român aparține socialismului, națiunilor de tip socialist, un asemenea viitor al civilizației. Până la aceste culmi „atît în perioada construcției socialiste cît și în societatea comunistă, pentru multă vreme națiunea și statul național au de jucat un rol de mare însemnătate. În această perioadă istorică de dezvoltare a societății omenеști pe o treaptă superioară, întărirea națiunii și a statelor naționale independente constituie o necesitate logică, obiectivă; acesta este un factor primordial al făuririi cu succes a socialismului și comunismului“.

La un veac de la cucerirea independenței de stat a României, poporul nostru, prin cele mai înaintate forțe progresiste, democratice, revoluționare, a dezvoltat conceptul teoretic despre independență intim desprins din practica eforturilor, a luptei etapă cu etapă pentru a ajunge la sensurile contemporane ale independenței oglindite în tot ce s-a construit în România, în tot ce se construiește în faza socialismului multilateral dezvoltat și în tot ceea ce Programul jalonează pînă la începutul noului mileniu.

A fi stăpîn în casa proprie, a o gospodări azi cu bune roade și miine — mai bine, este un imperativ al contemporaneității și al viitorului, dar este și un învățămînt al trecutului pe care îl includem în tot ce făurim și vom făuri ca țară independentă, ale cărei creații se adaugă tezaurului de civilizație al omênirii.

Legăm, într-o înaltă conștiință socialistă, conceptul de independență de acela al unității naționale, al muncii și creației comune a tuturor celor ce viețuiesc pe pămînt românesc într-o înfrățire sedimentată în secole de istorie și întărită de năzuinți comune ale poporului român și ale naționalităților conlocuitoare, maghiari, germani, sirbi și alții.

Conceptul de independență și acela de unitate națională se întrepatrund intim, fiind două atribute ale unui monolit, ele dîndu-și sens unul altuia. Pentru poporul nostru aceste două atribute nu pot fi despărțite. Cu asemenea principii fundamentale de existență ale unei națiuni nu se pot face tranzacții. Pentru această independență, pe care o promovăm în contemporaneitate, ne-am pregătit cu toată istoria noastră.

Astăzi România se găsește în pas cu prefacerile omênirii sub cel mai autentic fond dialectic al devenirii societății, înscriind gîndirea noastră contemporană în logica istoriei cu trecut, prezent și viitor.

Fiecărui dintre noi ni se cere, de această logică a istoriei, să fim contemporani cu lumea ce o schimbăm neconținut și în care sensurile independenței se îmbogățesc, dobîndesc valori sporite, noi, dar cu rădăcini adînci.

Națiunea noastră socialistă sub conducerea încercată, fermă, vie, creatoare a Partidului Comunist Român, a înțeles clar locul decisiv pe care-l ocupă în contemporaneitate independența națională și, prin tot ce înfăptuiește, se manifestă fidel acestei înțelegeri superioare în pas cu virtuțile cerute de la „homo sapiens“ spre hotarul dintre mileniul doi și trei.

INDÉPENDANCE ET ACTUALITÉ

R É S U M É

L'auteur analyse les implications du concept d'indépendance a notre époque. Tout en analysant profondément l'évolution de l'humanité, l'auteur conclut que l'indépendance est de notre temps la condition même du progrès de l'humanité ; elle ne se resume plus à l'Etat national d'un pays ou d'un autre ; l'indépendance c'est le principe essentiel des rapports entre tous les pays sur la magistrale d'une civilisation supérieure.

La conception contemporaine roumaine concernant l'indépendance resulte de tout multilatéral de la nation socialiste, ainsi que de la politique extérieure promue d'une façon persévérante.

Notre nation socialiste sous la direction expérimentée, ferme, vivante, créatrice du Parti Communiste Roumain a nettement entendu la place décisive qu'occupe à l'époque contemporaine l'indépendance nationale et elle s'y montre fidèle par tout ce qu'elle réalise.